

Asia: VN/17586/2020

Hallituksen esitys laiksi merityösopimuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Kiitämme mahdollisuudesta saada lausua asiassa Dnro: VN/17586/2020 koskien hallituksen esitystä laiksi merityösopimuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi.

Olemme tutustuneet hallituksen esitykseen yhdessä Suomen Merimiesunionin ja Suomen Konepäälystöliiton kanssa ja päätyneet toimittamaan yhteisen lausunnon asiassa. Suomen Laivanpäälystöliitto yhtyy niihin yksityiskohtaisiin perusteluihin, jotka Suomen Merimiesunioni ja Suomen Konepäälystöliitto toimittavat lausuntopalveluun ja lausuu lisäksi erityisesti seuraavaa:

Suomen Laivanpäälystöliitto katsoo, että hallituksen esityksen mukaiset asiat tulisi sijoittaa lakiin yksityisyyden suojasta työelämässä ja esitys tulisi siirtää jatkovalmisteluun työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaan samojen periaatteiden mukaisesti, kuin valmistelevasti käsiteltäväksi toimitettiin hallituksen esitys laiksi yksityisyyden suojasta työelämässä ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta (HE 162/2003 vp). Asiassa tulisi myös pyytää lausuntoa perustuslakivaliokunnalta ja hallintovaliokunnalta, joilla on kattavampi ja laajempi erityisosaaminen perustuslaillisista työntekijän oikeuksista ja yksityisyyden suojasta työelämässä kuin merimiesasiain neuvottelukunnalla.

Hyväksyessään yksityisyyden suojaa työelämässä koskevan lain vuonna 2001 eduskunta edellytti, että hallitus yhdessä työmarkkinajärjestöjen kanssa valmistelisi ehdotukset alkoholi- ja huume-testien käyttöä koskevaksi lainsäädännöksi. Huume-testaus sisällytettiin tuolloin lakiin, mutta ei alkoholi testaukseen. Alkoholin testauksen osalta ainoastaan meriliitot ovat osallistuneet nyt vireillä olevan esityksen käsittelyyn, vaikka hallitus aikoinaan edellytti laajempaa työmarkkinajärjestöjen osallistumista. Koska alkoholin testaukseen koskeva lainsäädäntö oli tarkoitus valmistella yhdessä useampien työmarkkinajärjestöjen kanssa, niin Suomen Laivanpäälystöliitto pitää nykyistä

valmistelua liian suppeana ja valmisteluun olisi tullut osallistua myös muita kuin meripuolen työmarkkinajärjestöjä.

Perustuslakivaliokunta kiinnitti aikoinaan erityistä huomiota muun muassa siihen, että työnantajan oikeudesta suorittaa työntekijälle puhalluskoe tulee säätää riittävän täsmällisesti lailla, joka täyttää perusoikeuksien rajoittamisen yleiset edellytykset. Hallituksen esityksestä puuttuvat nyt perustuslakivaliokunnan edellyttämät tarkat rajaukset. Meriliittojen työehtosopimuksilla sopimat periaatteet on katsottava muodostavan pitkään jatkuneen noudattamisen perusteella vakiintuneen tavan, ja lainsäätäjän tulisi siten huomioida nämä määräykset minimitasona esityksellään, luodessaan puitteita ja rajoja alkoholi testaukselle. Kun työntekijän yksityisyyden suojaan työelämässä puututaan, on siihen oltava lailla tarkasti rajatut perusteet, jotka eivät voi olla riippuvaisia siitä, että miten kukin työnantaja päätyy omalta osaltaan tulkitsemaan lakia yhteistoiminnan kautta. On myös huomioitava, että pienimmät työnantajat eivät välttämättä edes ole yhteistoimintalain piirissä.

Hallituksen esityksestä puuttuu myös selkeä ohjenuora siitä, että miten aluksella tulisi toimia sellaisissa tilanteissa, joissa työntekijä kieltäytyy osallistumasta puhalluskokeeseen. Epäselväksi jää myös, että voitaisiinko työntekijän kieltäytymisestä osallistua puhalluskokeeseen antaa varoitus tai jopa purkaa työsuhde, mikäli työnantaja esim. arvioisi osapuolten välisen luottamuksen menetetyksi puhalluskokeesta kieltäytymisen johdosta. Hallituksen esityksessä tulisi täsmentää, että mikä peruste olisi hyväksyttävä puhalluskokeesta kieltäytymiselle. Esim. lepoajalla tapahtuvasta puhalluskokeesta kieltäytyminen ilmeisesti oikeuttaisi kieltäytymään, mutta olisi hyvä kuitenkin rajata tarkemmin ne olosuhteet ja tilanteet, joissa työntekijällä olisi oikeus kieltäytyä puhalluskokeeseen osallistumisesta ilman pelkoa siitä, että hänelle aiheutuisi siitä haittaa tai pahimmillaan jopa työpaikan menetys.

Osa merenkulun työnantajista mahdollistaa omilla toimillaan alkoholin hankinnan ja nauttimisen työpaikalla, sallimalla alkoholipitoisten aineiden ostamisen, hallussapidon ja käyttämisen työpaikalla. Yleiskäsityksen mukaan esim rikosoikeudellisena lieventämisperusteena on pidetty poikkeuksellista ja äkkiarvaamatonta houkutusta, asianomistajan poikkeuksellisen suurta myötävaikutusta tai muuta vastaavaa seikkaa, joka on ollut omiaan heikentämään tekijän kykyä noudattaa lakia. Jos työnantaja omilla toimillaan edesauttaa työntekijän alkoholin vaikutuksen alaiseksi päätymistä esim tarjoamalla työntekijälle alkoholipitoisia juomia tai sallimalla niiden laajan käytön työpaikalla, tämä tulisi huomioida lieventämisperusteena.

Hoitoonohjauksen osalta tulisi myös tarkemmin määritellä, että missä vaiheessa työntekijä tulisi ohjata hoitoon. Nyt aluksilla on ollut epäselvyyttä siitä, että tapahtuuko hoitoonohjaus ensimmäisen tapahtumakerran vai toisen tapahtumakerran jälkeen. Hallituksen esityksessä tulisi lisäksi tarkemmin määritellä, että kenen tulisi olla läsnä puhalluskoea tehtäessä. Laivojen päällystöllä ja miehistöllä on yleensä eri luottamusmiehet, joten luonnollista olisi edellyttää päällystön luottamusmiehen läsnäoloa päällystön puhalluskokeissa ja miehistön luottamusmiehen läsnäoloa miehistön puhalluskokeissa. Alkoholin määrää uloshengitysilmassa mittaamisen käytettävälle laitteistolle ja sen käyttövarmuudelle tulisi asettaa selkeästi korkeammat vaatimukset, kuin esityksellä nyt on asetettu.

Kun veren alkoholipitoisuuden mittauksesta laboratoriokokeella luovutaan, tulisi alkoholin määrää uloshengitysilmassa mitata tarkkuusalkometrillä. Ohjeiden mukaisesti huolletulla ja kalibroidulla tarkkuusalkometrillä voidaan varsin luotettavalla tavalla ja kahden mittaukerran jälkeen, joiden välissä on vähintään 30 minuuttia, todeta työntekijän mahdollinen päihtyminen. Säännöllisesti huolletun ja kalibroidun tarkkuusalkometrin tulos vastaa tarkkuudeltaan verikoetta ja tarkkuusalkometrin käyttäminen tulisi olla hallituksen esityksellä puhalluskoelaitteistoa koskevana minimivaatimuksena, koska puhalluskokeella puututaan työntekijän yksityisyyden suojaan työelämässä.

Mörn Pipsa
Suomen Laivanpäällystöliitto